

RYWALIZACJA GRACZY MIĘDZYNARODOWYCH W DOBIE PANDEMII

(zapis debaty przeprowadzonej podczas XII Zjazdu
Geopolityków Polskich)

31 stycznia 2021 roku odbyła się konferencja online, która zastąpiła odraczany w związku z pandemią XII Zjazd Geopolityków Polskich. Jej przewodni temat brzmiał *Wielowymiarowość wyzwań dla bezpieczeństwa w XXI w.* Inicjatorem konferencji było Polskie Towarzystwo Geopolityczne, natomiast obowiązki organizacyjne przejęła Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie i chełmski Oddział Terenowy PTG. Zgromadzonych uczestników powitali dr Iwona Lasek-Surowiec, dr Natalia Adamczyk, i prof. Witold Wilczyński. Rektor Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Chełmie, senator prof. Józef Zając, w swoim powitalnym wystąpieniu zachęcił do rozwijania problematyki geopolitycznej, wyrażając satysfakcję z faktu zorganizowania konferencji na terenie chełmskiej Uczelni.

Na rozpoczęcie konferencji ogłoszono nazwiska tegorocznych laureatów Honorowych Nagród Polskiego Towarzystwa Geopolitycznego imienia Oskara Żebrowskiego, oraz zwycięzców Konkursu „Książka Geopolityczna Roku 2019”. Nagrodę im. Żebrowskiego otrzymali prof. Andrzej Makowski z Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni, dr Iwona Lasek-Surowiec z Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Chełmie, dr Piotr Wilczyński z Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie oraz prof. Jakub Potulski z Uniwersytetu Gdańskiego. Kapituła konkursu na Książkę Geopolityczną 2019 roku, spośród 19 tytułów wybrała „*Geografię przemysłu zbrojeniowego Europy*”, dr. Piotra Wilczyńskiego oraz postanowiła także wyróżnić „*Roztrzaskane lustro. Upadek cywilizacji zachodniej*”, prof. Wojciecha Roszkowskiego.

Zjazd Geopolityków Polskich został podzielony na panele eksperckie, a jego centralnym wydarzeniem była debata pod tytułem *Rywalizacja graczy międzynarodowych w dobie pandemii*, którą poprowadził dr Leszek Sykulski. W debacie wzięli udział prof. prof. Ignacy Kitowski, Andrzej Makowski, Piotr Mickiewicz, Jakub Potulski, Paweł Soroka, Mirosław Sułek, Andrzej Zapałowski oraz Witold Wilczyński.

W poszczególnych wystąpieniach odniesiono się między innymi do zasadniczych pojęć i terminów kształtujących współczesną geopolitykę, takich jak pojęcie siły, znaną jako *power*. Prof. Mirosław Sułek przypomniał, iż pierwotne pojęcie *power* zostało podzielone na *hard power* i *softpower*, a później

nowe warunki geopolityczne zadecydowały o dalszej multiplikacji tego pojęcia na takie jeszcze określenia jak *smart power*, *sticky power*, czy *sharppower*.

W debacie **dr Leszek Sykułski** przypomniał, iż 11 marca 2020 roku WHO ogłosiła stan pandemii dla świata. Prof. Paweł Soroka przedstawił wizję możliwych konsekwencji geopolitycznych, jakie mogą wyniknąć z tego wydarzenia dla świata, szczególnie w aspekcie społeczno-gospodarczym. W dyskusji poruszano zagadnienia zarówno dotyczące standardowo *hard power*, jak w wypowiedziach prof. Mickiewicza, czy prof. Zapałowskiego, czy też *softpower*. Na ten drugi temat, a zwłaszcza o rywalizacji mocarstw w cyberprzestrzeni, wypowiadał się prof. Wilczyński, a prof. Kitowski poruszył temat bezpieczeństwa ekologicznego. W tematyce rosyjskiej wypowiadali się prof. Potulski i prof. Mickiewicz. Kolejno prof. Makowski odniósł się do zagadnień marynistycznych, marynarki wojennej, przedstawiając poglądowo raport z 2018 roku.

Prof. Paweł Soroka zasugerował, iż możliwy kryzys społeczno-gospodarczy wywołany pandemią może być trzecim takim wydarzeniem po Wielkim Kryzysie z lat 1929-33 i kryzysie finansowym z lat 2007-2009. Tak wynika z przewidywań w wariacie pesymistycznym, jest jednak za wcześnie, aby dokładnie określić przyszłość. Działania wyprzedzające ze strony państw mogą jednak zniwelować negatywne skutki kryzysu i spowodować, iż zamiast wariantu pesymistycznego, zrealizuje się bardziej korzystny wariant. Prof. Soroka wskazał, iż przy każdym tego typu kryzysie, wraz z problemami gospodarczymi dochodziło do znacznej aktywizacji społecznej i tworzenia się ruchów społecznych. Tak było w przypadku pojawienia się i upowszechnienia ideologii narodowo-socjalistycznej w Niemczech w latach 30-tych XX wieku, ruchu *Okupuj Wall Street*, jaki powstał w 2011 roku w Nowym Jorku, skierowanego przeciwko wpływom elit finansowych na rządy. Analogiczny charakter ma współczesne zjawisko eurosceptycyzmu w Unii Europejskiej. Kryzys finansowy z 2008 roku spowodował także wystąpienie dużego bezrobocia wśród młodych ludzi, sięgającego niekiedy nawet 25 proc, którzy stanowią trzon nowych ruchów społecznych. Podobne silne bezrobocie istniało w czasie kryzysu z lat 30-tych, a w Niemczech to zjawisko między innymi ułatwiło Hitlerowi dojście do władzy. Jeśli chodzi o konsekwencje obecnej pandemii, najbardziej odczuwalne są jeszcze te zdrowotne, ale dochodzi już do zamieszek i niepokojów społecznych na świecie, przykładowo w USA. Analizując sytuację w Polsce, do tej pory zasadnicze grupy społeczne, zwłaszcza przedsiębiorcy i inteligencja, zachowują pozycje wyczekujące, czekając na dalszy rozwój wydarzeń.

Dużą rolę w okresie pandemii odegrała cyberprzestrzeń, a dostęp do internetu i technologii cyfrowych niwelował pewne negatywne skutki lockdownu. W warunkach ograniczenia kontaktów międzyludzkich i większości form aktywności społecznej, nastąpiło wzmocnienie aktów rywalizacji mocarstw w cyberprzestrzeni. **Prof. Witold Wilczyński** przypomniał, iż w internecie

toczy się wojna kulturowa, w której zdecydowaną przewagę mają wrogowie wartości, na których opiera się łacińska cywilizacja. Wilczyński podkreślił istotność geopolitycznych badań, których przedmiot nie może już ograniczać się do „obiektywnej rzeczywistości”, ale musi być rozszerzony o rzeczywistość postrzeganą, wyobrażaną i zakodowaną w społecznej świadomości. Ujmując to inaczej, dziś nie tylko ważne jest to, co jest, ale to, jak myślą ludzie, że jest. Rozszerzenie zakresu przedmiotu badań na sferę subiektywną nie musi oznaczać rezygnacji z dążenia do ścisłości i precyzji, ani przebudowy metodologicznej geopolityki i geografii. Jest jednak konieczną konsekwencją przemożnego wpływu, jaki na świadomość społeczną wywierają media cyfrowe, na co wskazywał już Noam Chomsky, formułując zasady manipulacji, jako technik sprawowania władzy. Jedną z tych technik polega na rozpraszaniu społecznej energii, odciąganiu ludzi od od spraw dla nich istotnych, i kierowaniu uwagi na tzw. tematy zastępcze, które mają angażować emocje i całkowicie absorbować. W tej strategii ważne jest, aby wykorzystywać odpowiednio społeczne emocje, unikać racjonalności, promować przeciętność, pozostawiać ludzi w stanie ignorancji. W tym kontekście prof. Wilczyński wspomina o gigantach internetowych, których funkcjonowanie sprzyja upowszechnianiu tzw. lewicowo-liberalnej wizji świata. Wypowiada on pogląd, że jest to bardzo niekorzystne dla społeczeństw zachodnich, powołując się na słowa prof. Anny Pawelczyńskiej, która twierdziła, iż obecna ideologia liberalna ma w istocie totalitarny charakter. Podobnie na tę sprawę zapatruje się **prof. Wojciech Roszkowski** przestrzegając, iż światu zachodniemu grozi upadek. Potwierdzeniem tego faktu mają być ostatnie zamieszki w USA, które wydarzyły się w czasie pandemii. To wszystko wpływa destrukcyjnie na wewnętrzną spójność społeczeństwa, osłabiana jest siła narodowa, której wymierną postacią jest potęga.

Prof. Mirosław Sułek, autor prac o potęgotetrii zauważył, iż obecnie przewagę mają te podmioty międzynarodowe, które posiadają dostęp do pewnych środków technicznych i technologii. Rywalizacja geopolityczna toczy się od tysięcy lat i nie została przerwana nawet na chwilę. Ten proces trwał, nadal trwa i będzie trwał. Zdaniem prof. Sulka rywalizacja taka jest grą o sumie zerowej, gdzie zysk jednego państwa oznacza straty jego rywali i odwrotnie. Prof. Sułek zauważył, iż przez ostatnie kilkadziesiąt lat następuje systematyczny spadek pozycji Zachodu, przy czym nie dotyczy on wszystkich państw zachodnich w jednakowym stopniu: upada przede wszystkim Europa Zachodnia, a Stany Zjednoczone znacznie mniejszym stopniu, podczas gdy niektóre państwa zachodnie poprawiają swoje pozycje, jak np. Australia i Nowa Zelandia. Wyrazem współczesnych zmian w układzie sił politycznych, gospodarczych i militarnych w świecie jest m.in. zrównanie potęgi gospodarczej Wschodu (nie uwzględniając Rosji) i Zachodu w roku 2011. Od tego czasu przewaga Wschodu coraz bardziej rośnie. Co więcej, w 2017 roku Chiny

prześcignęły USA pod względem potęgi gospodarczej. Nadal jednak Amerykanie przeważają zdecydowanie pod względem potęgi militarnej. Według prof. Sulka jest całkiem możliwe, iż Chiny poradziły sobie lepiej w czasie pandemii i ich potęga może jeszcze bardziej wzrosnąć, jednak nie przewiduje on rewolucyjnych zmian w tym zakresie. Chiny posiadają szereg swoich problemów, istnieje silna kontrola państwa nad społeczeństwem i przedsiębiorstwami, istnieje program powszechnej inwigilacji tzw. *socialcreditsystem*, a to może być oznaką problemów wewnętrznych, które będą negatywnie wpływać na rozwój gospodarczy. Prof. Sulek przypomniał także, iż ukazał się raport potęgometryczny za rok 2019, który jest dostępny w internecie w wersji angielskiej, a w wersji papierowej po polsku.

W ramach debaty poruszona została także obecna rola Rosji na arenie międzynarodowej, także resentymentów polsko-rosyjskich. **Prof. Jakub Potulski** wspominał, iż obecnie Rosja nie stanowi już takiego zagrożenia, jak niekiedy przedstawiane jest to w Polsce. Jego zdaniem Rosja realizuje bardziej strategię defensywną, a ważnym problemem jest m.in. katastrofa demograficzna oraz obecność ludności nierosyjskiej w armii. Podejście defensywne przypomina nieco politykę cara Aleksandra II, który zdecydował się sprzedać Alaskę, aby zachować realną kontrolę nad rozległym, ale już osłabionym imperium. W pewnym sensie w polityce Rosji pojawia się dylemat, czy angażować się bardziej w modernizację i rozwój wewnętrzny, czy też kontynuować starania o utrzymanie pozycji mocarstwa, co oznacza m.in. kosztowne zaangażowanie na Ukrainie. Chociaż Rosjanie wydają się już pogodzeni z faktem, że Ukraina wyrwała się z rosyjskiej strefy wpływów, Kreml będzie robił wszystko co możliwe, aby pozostała ona państwem upadłym, pogrążonym w chaosie, zniechęcając inne państwa do angażowania się w jej sprawę. Sytuacja Rosji staje się szczególnie skomplikowana jeżeli uwzględnić ekspansywność Turcji oraz rosnącą potęgę Chin, z którymi współpraca wynika jedynie z pragmatycznego podejścia, a nie z tradycji rozwijania wzajemnych stosunków. Prof. Potulski nie zaleca także przeceniać politycznej roli Aleksandra Dugina, a bardziej traktować jego prace w kontekście pewnego symbolu, czy też reakcji na koncepcje geopolityczne Zbigniewa Brzezińskiego, autora *Wielkiej Szachownicy*.

Prof. Piotr Mickiewicz zgodził się z opinią o względnej słabości Rosji, której coraz bliżej do uznania jako mocarstwa pozornego. Pomimo kreowania przez Rosję podejścia ofensywnego, koncentruje się ona głównie na kwestiach antydostępowych. Strategia ta polega na maksymalnym oddalaniu zagrożeń, które pojawiły się po roku 2019. Przypomniano także opinię ministra obrony narodowej Siergieja Szojgu, iż Zachód prowadził wojnę hybrydową w odniesieniu do Libii i Syrii, a Rosja przygotowuje się do wojny nowej generacji. Odnośnie wojny na Ukrainie, prof. Mickiewicz potwierdził rosyjską chęć destabilizacji sytuacji wewnętrznej na Ukrainie, poprzez prowadzenie wojny informacyjnej i masowego użycia broni precyzyjnego rażenia. W rosyjskiej

strategii obronnej przewidziano, iż należy uniemożliwić podejmowanie działań przeciwko Rosji, poprzez stosowanie środków odstraszania. Oprócz tego ważnym elementem rosyjskiej strategii jest realizacja działań wyprzedzających, przykładowo w odniesieniu do Arktyki. Odnosząc się w tym kontekście do przyjęcia przez Polskę odpowiedniej strategii geopolitycznej, zalecił wybór strategii, zaproponowanej wcześniej przez profesora Stanisława Kozieja. A mianowicie celem polityki państwa polskiego powinno być maksymalne włączenie naszych interesów strategicznych w działania układów ponadnarodowych. Mając świadomość, że jesteśmy państwem o średnim potencjale i coraz niższej atrakcyjności, powinniśmy koncentrować się przede wszystkim na odbudowie własnej atrakcyjności geopolitycznej, co wymaga posiadania długofalowej wizji politycznej i aktywnego współuczestnictwa w kreowaniu tych procesów, a nie dążenia do samodzielnych akcji bez uczestnictwa w układach ponadnarodowych.

Prof. Andrzej Zapałowski wspominał także o innym konflikcie w bezpośrednim sąsiedztwie Rosji, a mianowicie drugim konflikcie o Górny Karabach, między Armenią a Azerbejdżanem. W wyniku szerokiego zastosowania bezzalogowych statków powietrznych, czyli dronów, szala zwycięstwa przechyliła się w 2020 roku na korzyść Azerbejdżanu. Konflikt tych państw ma raczej trzeciorzędne znaczenie geopolityczne, aczkolwiek odbywa się w ważnym strategicznie regionie. Zdaniem prof. Zapałowskiego w tym konflikcie o rozkładzie sił zadecydowały główne mocarstwa, a przyjętym celem było uderzenie totalne. Celem takiego uderzenia nie jest długotrwała wojna, ale chęć zdezorganizowania życia społecznego, poprzez choćby atak na elektrownie. Podobnie Rosja, czy Chiny rozbudowują środki, aby w każdej chwili być gotowym do takiego uderzenia totalnego. W przypadku Chin wspomniano o 11 bazach dla lotniskowców na Morzu Południowochińskim, stanowiących istotne zagrożenie dla Tajwanu. W przypadku możliwego konfliktu Rosji z Polską, ta pierwsza jest w stanie uderzyć na polskie wojska operacyjne bez wyjścia z ich miejsc stacjonowania. Przy formułowaniu geopolitycznej strategii dla Polski, prof. Zapałowski zwrócił także uwagę na zagrożenia wynikające z boomu demograficznego w Afryce i możliwości wystąpienia nowej „wędrowki ludów” z Południa na Północ.

Prof. Ignacy Kitowski poruszył kwestie bezpieczeństwa ekologicznego. Nie decydując ostatecznie, czy tzw. globalne ocieplenie ma charakter antropogeniczny, czy jest zjawiskiem naturalnym, stwierdza on jego istotność z punktu widzenia geopolityki i problemów bezpieczeństwa międzynarodowego. W uzasadnieniu przytoczył zmieniające się warunki operacji atomowych okrętów podwodnych, które wpływały pod pokrywę lodową, gdzie trudniej było je lokalizować. Kitowski wypowiedział się w kwestii bezpieczeństwa energetycznego, opartego na rozwoju elektrowni atomowych, w oparciu o technologie dostarczane z USA, Francji, czy Korei Południowej. Elektrownie

takie powinny być umieszczone pod ziemią, aby chronić je od potencjalnych ataków samobójczych. W przypadku energii wiatrowej istnieją duże problemy z jej magazynowaniem, a same wiatraki trudno utylizować, nie wspominając o zagrożeniach dla migracji ptaków. Odnośnie budowania strategii dla Polski, prof. Kitowski zaleca ograniczoną wielowektorowość, odbudowę obrony cywilnej, czy efektywne reprezentowanie interesów Polaków za granicą, szczególnie zamieszkujących terytoria Litwy i Białorusi.

Prof. Andrzej Makowski zwrócił uwagę na fakt, iż polska marynarka wojenna ma dzisiaj jedynie charakter symboliczny. W obszarze bałtyckim Federacja Rosyjska wzmacnia swoje zdolności antidostępowe, a Polska nie posiada w zasadzie żadnych środków, aby się bronić. Mowa choćby o obronie przeciwrakietowej. W Polsce brakuje przede wszystkim jasnych decyzji politycznych, budowy przejrzystych struktur funkcjonowania marynarki wojennej. A należy pamiętać, iż jeżeli zaczniemy wzmacniać tę strukturę dzisiaj, choćby rozbudowując bezzalogowce, obronę przeciwrakietową, to efekty będą najwcześniej widoczne za 10 lat. Przy okazji prof. Makowski wspomniał także o *Strategicznej Koncepcji Bezpieczeństwa Morskiego Rzeczypospolitej Polskiej*, zaprezentowanej w 2017 roku, która jest bardzo dobrym projektem, jednak jak dotąd nie docenionym. W przypadku budowy strategii dla Polski, powinniśmy w większym stopniu wykorzystywać nasze silne umocowanie w NATO i Unii Europejskiej.

W zakończeniu przedstawiamy tematykę poszczególnych wystąpień, które nastąpiły po debacie w ramach poszczególnych paneli eksperckich i Plenarnej Sesji Referatowej.

LINK:

<https://drive.google.com/file/d/11KfjIdAzvqzyloGA3WyKcq197wZabY1h/view?usp=sharing>

Opracowanie redakcji